

Rokuan matkailijat ja luontomatkailun motiivit

Marja Elina Jaronen

1 Johdanto

Luontoon perustuvan matkailun katsotaan olevan nykyään eräs nopeimmin kasvavista matkailun muodoista (ks. Saarinen 2002, Fennell 2003, Huhtala ym. 2004). Luontomatkailuksi määritellään usein sellaiset matkailun muodot, joissa keskeisenä vetovoimatekijänä on luonnonympäristö joko aktiviteettien toteuttamispaikkana tai maisemien ihailun kohteena (ks. Komppula 2002, Saarinen 2002). Tämän määritelmän mukaan matkailijoiden matkailutoiminnot ja matkailun motiivit viittaavat ennen kaikkea luontoon, joka muodostaa näin matkailun primäärisen vetovoimatekijän (Goodwin 1996). Järviluoman (2001) mukaan käsitykset siitä, mitä luonto on, vaihtelevat paljon eri tutkijoiden välillä. Komppulan (2002) mukaan suomalaiset ymmärtävät luonnon yleisimmin rakentamattomana ympäristönä, johon kuuluvat kasvit, eläimet, vesistöt, pinnanmuodot ja ilmastotolosuhteet.

Tässä artikkelissa tarkastellaan matkailijoita ja luontomatkailun motiiveja Rokualla. Rokuan harjualue sijaitsee Oulun läänissä noin 85 kilometriä Oulusta kaakkoon. Alueen matkailu perustuu paljolti luontoon sekä ihmisten hyvinvointiin ja vapaa-aikaan liittyviin virkistys- ja liikuntapalveluihin. Rokuan vuosittaiset matkailijamäärät ovat Metsähallituksen (ks. Saarinen 2002) ja majoitussyritysten (ks. Hynönen 2004) tilastojen perusteella olleet kasvussa viime vuosina.

Empiirinen tutkimusaineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella (200 kpl) ja puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla (10 kpl). Aineiston keruu tapahtui Rokualla maasto- ja sisäkohteissa heinä-syyskuussa 2004. Tutkimuksen perusjoukon muodostivat 15 vuotta täyttäneet Suomen kansalaiset, jotka matkailivat Rokualla tutkimusjakson aikana. Kyselylomakkeen tulosten analysoinnissa käytettiin taulukointia sekä tilastollisia testejä ja tunnuslukuja. Teemahaastattelujen sisältö analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

2 Perustiedot kävijöistä

Rokuan kesä- ja ruska-ajan matkailijoiden sukupuolijakauma on melko tasainen: 57 % kyselyyn vastanneista oli naisia ja 43 % miehiä (taulukko 1). Vastaajien keski-ikä oli 47 vuotta ja suurin ikäryhmä oli 43–56-vuotiaat. Nuorin vastaaja oli 17-vuotias ja vanhin 83-vuotias. Ikäjakauman perusteella Rokuaa voidaan pitää kaikenikäisten matkakohteena, joskin keski-ikäisiä liikkuu alu-

eella selvästi eniten. Iäkkäiden ihmisten vähäiseen määrään vaikutti todennäköisesti se, että ai-
neiston keruupisteitä ei ollut Rokuan Kuntokeskuksen välittömässä läheisyydessä, missä monet
iäkkäät matkailijat todennäköisesti liikkuvat.

Suurin osa kyselyyn vastanneista oli saanut yliopisto- tai korkeakoulukoulutuksen tai oli sitä sillä
hetkellä hankkimassa. Korkeasti koulutettujen osuus vastaa muilla retkeilyalueilla tehtyjen kävi-
jätutkimusten tuloksia (ks. Ovaskainen ym. 1999, Eisto 2003). Vain yhdellä prosentilla vastaajista
ei ollut mitään koulutusta, mutta pelkän peruskoulun suorittaneita sen sijaan oli jonkin verran.

Kyselyyn vastanneista yli puolet ilmoitti kotipaikakseen Pohjois-Pohjanmaan. Seuraavaksi eniten
matkailijoita oli Kainuusta ja Lapista. Tulosten perusteella Rokua tunnetaan ympäri Suomen ja
matkailijoita tulee alueelle kaukaakin, mutta selvästi suurin osa kävijöistä on lähialueelta.

Taulukko 1. Perustiedot Rokuan kävijöistä ja käynnistä.

	kpl	%		kpl	%
Sukupuoli			Matkaseurueen koko		
Nainen	112	57	2 henkilöä	79	40
Mies	85	43	3–4 henkilöä	40	20
Yhteensä	197	100	1 henkilö	30	15
			5–9 henkilöä	26	13
Ikäluokka			Vähintään 10 henkilöä	23	12
43–56	90	46	Yhteensä	198	100
57–70	40	21			
29–42	40	21	Matkaseurueen koostumus		
15–28	20	10	Oma perhe	100	47
71–84	5	2	Sukulaiset, ystävät	42	20
Yhteensä	195	100	Yksinäinen	30	14
			Työtoverit	17	8
Koulutustaso			Muu	12	6
Yliopisto, korkeakoulu	55	28	Opiskeluryhmä	8	4
Opisto	44	23	Kerho, yhdistys	4	1
Ammattikoulu	39	20	Yhteensä	213	100
Peruskoulu	34	18			
Lukio	12	6	Aiemmat vierailukerrat		
Muu	8	4	1–3 kertaa	58	32
Ei koulutusta	2	1	Ensikertalainen	53	29
Yhteensä	194	100	Vähintään 10 kertaa	42	23
			4–9 kertaa	31	16
Kotimaakunta			Yhteensä	184	100
Pohjois-Pohjanmaa	121	63			
Muu	44	23	Käynnin kesto		
Kainuu	14	7	1–2 yötä	72	36
Lappi	13	7	3–7 yötä	61	31
Yhteensä	192	100	Päiväkävijä	38	19
			Vähintään 8 yötä	27	14
			Yhteensä	198	100

Matkailijoiden yleisin ryhmäkoko oli kaksi henkilöä. Vastaaajista 15 % ilmoitti olevansa yksin matkalla, ja suurimmassa kyselyyn osuneessa ryhmässä oli yhteensä 80 henkilöä. Rokualla liikkuu siis eniten pieniä seurueita, mutta alue houkuttelee myös suurempia ryhmiä ja yksin matkavia. Ryhmässä liikkuneiden matkailijoiden matkaseurue koostui useimmiten omasta perheestä sekä sukulaisista ja ystäväistä. Pieni osa vastaajista oli matkalla työtoverien, opiskeluryhmän tai jonkin kerhon tai yhdistyksen kanssa. Opiskeluryhmien ja työporukoiden pieni määrä johtunee osittain siitä, että kysely toteutettiin pääosin kesäloma-aikaan. Muina vuodenaikoina kyseisiin ryhmiin kuuluvien osuus saattaisi olla suurempi. Kerhojen ja yhdistysten mukana matkanneiden vähäinen määrä selittyy sillä, että aineiston keräyspisteitä ei ollut lähellä Rokuan leirikeskusta, missä monet tällaiset ryhmät todennäköisesti majoittuvat.

3 Perustiedot käynnistä

Noin neljäsosa matkailijoista oli ensimmäistä kertaa käymässä Rokualla. Aiemmin alueella vierailleista suurin osa oli käynyt Rokualla ennen senkertaista matkaa kerran tai pari. Loput olivat vierailleet alueella muutamia tai kymmeniä kertoja. Lukuisat vierailukerrat viittaavat siihen, että matkailijat kokevat Rokuan matkakohteeksi, jolla riittää tarjottavaa usein aiemminkin alueella vierailleelle.

Noin viidesosa Rokuan matkailijoista oli päiväkävijöitä, jotka viipyivät alueella keskimäärin neljä tuntia. Tämä aika on todettu päiväkävijöille tyypilliseksi muillakin retkeilyalueilla (ks. Eisto 2003). Yöpyjien oleskelun kesto vaihteli yhdestä yöstä kolmeen viikkoon, mutta matkan yleisin kesto yöpyjien osalta oli kaksi yötä. Yöpyjien suuri osuus saattaa kertoa siitä, että Rokua oli matkailijoille matkan pääkohde (ks. Mill ja Morrison 1985) eikä vain välietappi, johon on kiinnostavaa tai tarpeellista pysähtyä matkan varrella.

Kyselyyn osallistuneista yli 80 % ilmoitti käyttävänsä Rokuan retkeilyreittejä ja -polkuja matkansa aikana. Reittien käytön alueellinen jakautuminen osoittautui kuitenkin sikäli yksipuoliseksi, että luonnossa liikkuminen keskittyi paljolti majoituskohteiden ympäristössä olevaan maastoon. Syrjäisemmällä poluilla oli teemahaastattelujen perusteella hyvin vähän käyttöä.

Suosituimmiksi aktiviteeteiksi osoittautuivat odotetusti retkeily ja luonnon tarkkailuun liittyvät toiminnot. Luonnossa liikkumisen lisäksi matkailijat ilmoittivat harrastavansa monia muitakin lajeja matkansa aikana. Suosittuja harrastusmuotoja olivat esimerkiksi pyöräily, sienestys ja uinti sekä hotellilomailu ja majoituskohteiden ohjattu toiminta. Matkailijarakenteen monipuolisuuden kannalta olisi tärkeää, että Rokualla säilytettäisiin ja kehitettäisiin erityyppisiä harrastusmahdollisuuksia. Pyrkimys ylläpitää monipuolista asiakasrakennetta palvelee varautumista markkinoiden ja asiakkaiden kulutustottumusten muutoksiin. Lisäksi se edistää kausivaihteluiden tasaamista ja ympäri-vuotisesti monipuolisen matkailuympäristön ja -palvelujen rakentamista (ks. Saarinen 2001).

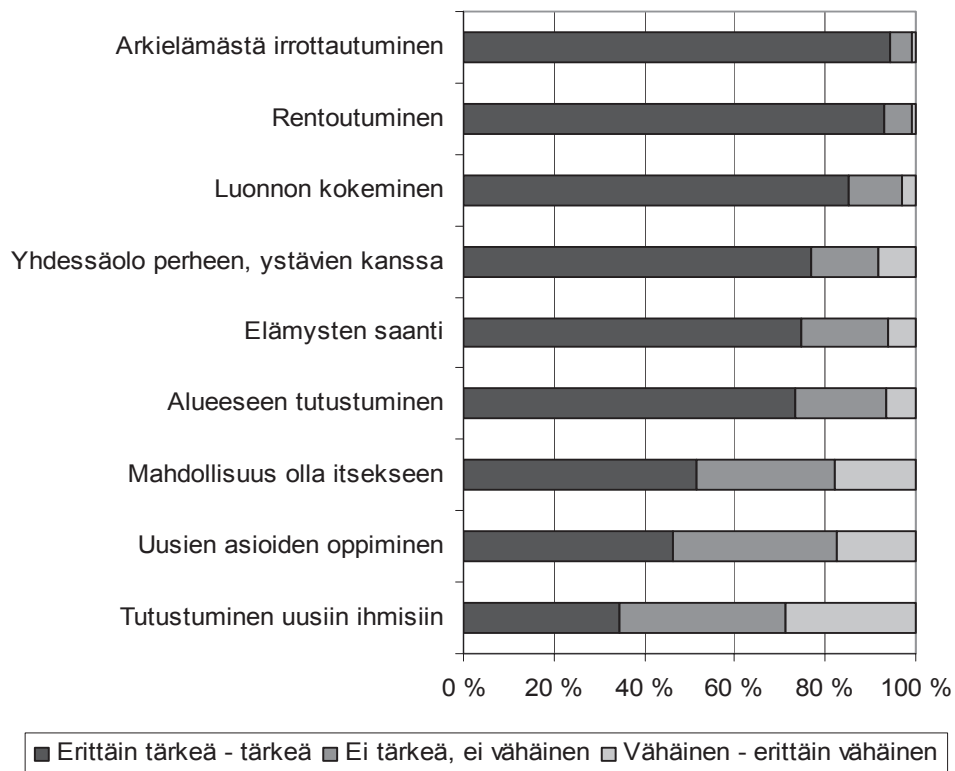
4 Matkailun motiivit Rokualla

Matkailun motiiveja voidaan jäsentää käsiteparin työntö- ja vetovoimatekijät avulla. Matkailun työntövoimatekijät ovat yksilöllisiä ja sosiaalipsykologisia prosesseja, jotka toimivat lomalle lähtemisen kannustimina (Järviluoma 1994). Työntövoimatekijät kuvaavat asuin ympäristön kokemista

ja asuinpaikan fyysisiä, kokemuksellisia ja merkityksellisiä piirteitä sekä niitä sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja, jotka saavat ihmisen haluamaan hetkeksi pois omasta asuinympäristöstä. Matkailun vetovoimatekijät puolestaan viittaavat matkailun kohteisiin, niiden luonteeseen ja kokemukselliseen sisältöön sekä matkakohteita rakentaviin yhteiskunnallisiin prosesseihin (Saarinen 2001).

Tärkeimmiksi matkailun työntövoimatekijöiksi Rokuan matkailijoiden keskuudessa osoittautuivat arkielämästä irrottautuminen ja rentoutuminen (kuva 1). Nämä motiivit viittaavat Cromptonin (1979) jäsentämiin sosiaalipsykologisiin matkailun motiiveihin ja Iso-Aholan (1982) mainitsemaan eskapismiin ja psykologisten palkintojen etsimiseen. Fodnessin (1994) mukaan rentoutuminen on empiirisissä tutkimuksissa todettu hyvin yleiseksi syyksi matkustamiselle. Saarinen (1997) huomauttaa, että tarve rentoutua on usein pikemminkin seuraus jostakin kuin selitys matkailulle. Teemahaastatteluiissa Rokuan matkailijat kertoivat haluavansa rentoutua, koska kaipaavat taukoa esimerkiksi raskaasta työstä. Matkailun he mainitsivat hyväksi tavaksi rentoutua, koska matkalle lähteminen on hyvin konkreettinen irtiotto arjesta.

Eri ikäluokkia edustavat matkailijat kokivat rentoutumisen tärkeyden eri tavoin. 43–56-vuotiaat pitivät rentoutumista keskimäärin hiukan tärkeämpänä kuin 15–42-vuotiaat ja 57–84-vuotiaat. Tätä tulosta voidaan selittää keskimääräiseen ikäluokkaan kuuluvien elämäntilanteella. Keski-ikäiset ovat usein perheellisiä ja melko pitkään työelämässä olleita. Jokapäiväinen arki on saattanut alkaa kyllästyttää tai tuntua muuten raskaalta. Tähän haetaan vastapainoa matkailusta, jonka avulla pyritään rentoutumaan ja pääsemään irti arjen rutiineista. 57–84-vuotiaiden ryhmään kuuluvilla henkilöillä lapset ovat yleensä jo aikuistuneet ja muuttaneet pois kotoa. Osa ryhmään kuuluvista on jo eläkkeellä. Eläkeläisille arkielämästä irrottautuminen ei ehkä ole enää niin tärkeää kuin aiemmissa elämänvaiheissa.

Kuva 1. Matkailumotiivien tärkeys Rokuan matkailijoiden keskuudessa (N = 198).

Rokuan matkailijat kokivat perheen tai ystävien kanssa yhdessäolon merkityksen erilaiseksi eri keruupisteissä. Maastokohteissa tavoitetut matkailijat kokivat yhdessäolon tärkeämmäksi kuin sisäkohteissa kyselyyn vastanneet henkilöt. Maastossa matkailija ehkä kokee yhdessäolon 'todellisemmaksi' kuin sisätiloissa. Majoituskohteissa matkailijoiden huomio saattaa kiinnittyä muihin seikkoihin (tv, lehdet, palvelut tms.), jolloin yhdessäolo ei välttämättä toteudu henkisesti tasolla, vaikka fyysisesti saatetaan olla samassa tilassa.

Rokuan tärkeimmäksi vetovoimatekijäksi osoittautui odotetusti luonto. Teemahaastatteluluissa luonto mainittiin poikkeuksetta ensimmäisenä, kun matkailijoilta kysyttiin, miksi he olivat valinneet juuri Rokuan matkakohteeseen. Tulos tukee Suomessa aiemmin tehtyjä tutkimuksia, joissa eri vetovoimatekijöiden merkitystä on kysytty matkailijoilta aluetason vaihdellessa koko Suomesta (ks. Marin 1994), lääneihin (ks. Södervall ja Tekoniemi-Selkälä 1993), kuntiin (ks. Kauppila 1996) ja yksittäisiin matkailukeskuksiin (ks. Saarinen 1996). Näissä tutkimuksissa on havaittu, että eräänä tärkeimpänä matkailun houkuttimena pidetään yleisesti matkakohteen luontoa. Myös matkailun motiivitutkimuksessa luonto mainitaan usein tärkeänä vetovoimatekijänä (esim. Peters 1969). Syitä luonnon vetovoimaisuuteen ei kuitenkaan monesti ole eritelty.

Telamaan (1992) mukaan luontoon liittyvät matkailun motiivit ovat jaettavissa kolmeen tasoon: (1) luonto havaintoympäristönä, (2) luonto toimintaympäristönä ja (3) luonto itseisarvona. Rokuan matkailijat kokivat luonnon ennen kaikkea havainto- ja toimintaympäristönä. Ennako-odotukset myönteisistä aistikokemuksista toimivat monien kohdalla työntövoimatekijöinä luontoon hakeutumiselle. Telamaan (1992) mukaan ihminen tiedostaa sen, että kaikki aistimukset matkakohteessa eivät välttämättä ole positiivisia, mutta kokonaisuutena luontokokemuksen odotetaan olevan myönteinen.

Osa Rokuan matkailijoista ilmoitti hakeutuneensa luontoon ensisijaisesti harrastamaan jotakin luonnonympäristössä harjoitettavaa aktiviteettia tai tavoittelemaan luonnosta konkreettista hyötyä (esim. sienestys, marjastus, kalastus). Telamaan (1992) mukaan luonnolla itsellään ei välttämättä ole kovin suurta motivoivaa merkitystä, mikäli ihminen kokee luonnon lähinnä harrasteensa toimintaympäristönä. Rokualla kaikki teemahaastatteluun osallistuneet matkailijat ilmoittivat luonnolla olevan myös 'itsenäisiä' arvoja, jotka toimivat merkittävinä motiiveina luonnonympäristössä harrastamiselle. Monet matkailijat kertoivat lähteneensä luontoon, koska halusivat yhdistää liikunnan ja luonnon tarkkailun. Tällöin luontomatkailun motiivit sisälsivät ennako-odotuksia sekä harrastuksesta saatavasta tyydytyksestä että luontoelämyksistä.

5 Luontoelämykset

Viime vuosina luontomatkailun kehittämisen yhdeksi avainsanaksi on Suomessa noussut elämys. Elämysten korostuminen liittyy laajempaan yhteiskunnalliseen tuotannon ja kulutuksen muutokseen. Jensenin (1999) mukaan ihmisten kulutuskäyttäytyminen on nykyään materiaalikuluttamisen sijaan entistä enemmän elämys- ja emotiohakuista. Elämyksistä on muodostunut tärkeä osa matkailutuotannon ja -kulutuksen yksilöllistymistä sekä länsimaisten yhteiskuntien kysyntäveitoisten markkinoiden muovautumista (Saarinen 2002).

Rokuan matkailijoiden keskuudessa korostuivat ennen kaikkea eri aistien kautta välittyvät luontoelämykset. Monet matkailijat korostivat visuaalisia aistimuksia ja kuvailivat esimerkiksi kauniiksi kokemiaan maisemia. Tutkimuksissa on havaittu, että näköaistin kautta saadut ärsykkeet usein do-

minoivat arvioitaessa ympäristön miellyttävyyttä (ks. Gifford ja Fan Ng 1982, Tuohino ja Pitkänen 2002). Näköaistimusten ohella teemahaastattelussa tuli esille kuuloaistin kautta välittyviä elämyksiä. Luonnon auditiivinen kokeminen liittyi paitsi luonnon ääniin myös sen äänettömyyteen. Äänettömyydellä ei tässä yhteydessä välttämättä tarkoiteta täydellistä äänien puuttumista, vaan pikemminkin hiljaisuutta ja rauhallisuutta. Saastamoisen (1996) mukaan hiljaisuuden kokeminen luonnossa voi merkitä ihmiselle tapaa hiljentyä tai osoittaa kunnioitusta luontoa kohtaan. Näin ollen hiljaisuus ei pelkää ympäristöä ihmistä ulkoapäin, vaan tavoittelee myös ihmisen sisintä.

Rokuan matkailijat ilmoittivat elämystensä liittyvän myös retkeilyyn ja muihin harrasteisiin. Tällaisissa tapauksissa elämys muodostuu aktiviteetin ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Luonto ja ympäristöstä nauttiminen muodostavat elämyksen, joka ilmenee fyysisen stimulaation ohella myös henkisenä, yksilöllisenä ja emotionaalisenä kokemisena (Tuohino ja Pitkänen 2002).

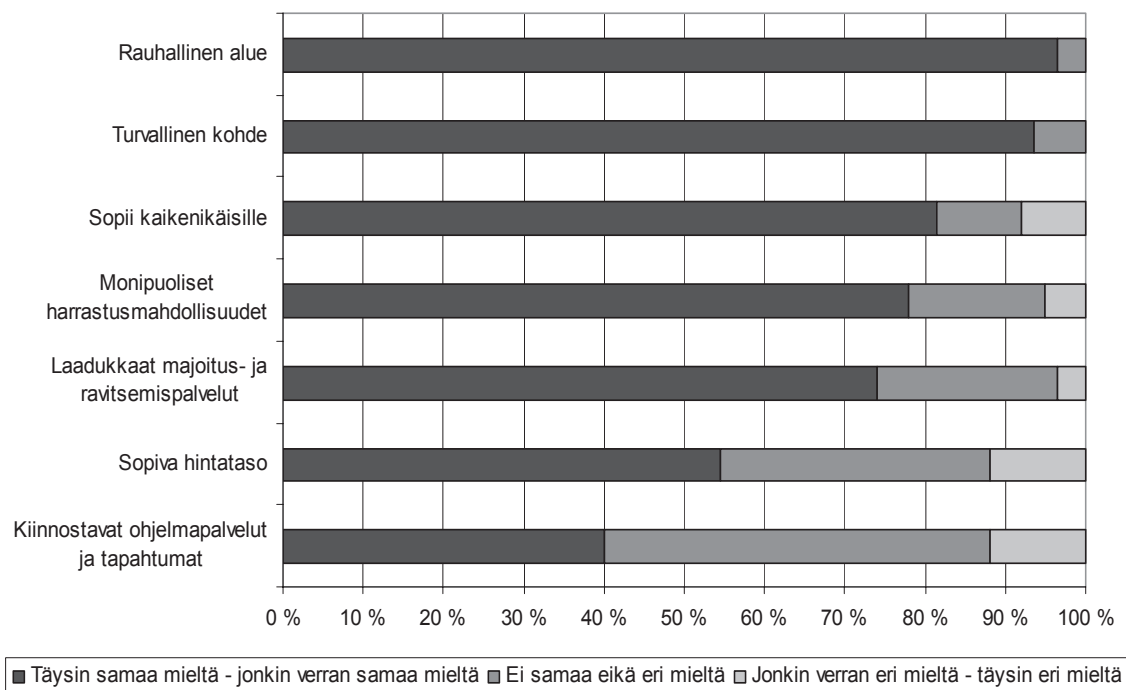
Osa matkailijoista etsi luontoelämyksiä vastapainoksi kiireiselle arkielämälle. Opaschowski (1995) pitää itseisarvoisten elämysten tavoittelua vasteena modernin yhteiskunnan ja elämäntyylin aiheuttamille paineille. Yksilö voi esimerkiksi pyrkiä hakeutumaan mahdollisimman yksilöllisten ja erikoisten elämysten pariin, mikäli hän kokee tarvetta erottautua massakulttuurista. Elämys itseisarvona heijastaa yhteiskunnan muuttunutta arvomaailmaa. Tämä viittaa lisääntyneeseen elämyskuluttamiseen ja entistä suurempaan itsensä toteuttamisen tarpeeseen (Tuohino ja Pitkänen 2002, s. 34).

Rokuan matkailijat etsivät ennen kaikkea puitteita rauhoittumiselle ja kevyelle liikunnalle. Matkailun motiivit liittyvät ennen kaikkea luontoon ja henkisiin arvoihin. Moni toivoo lomaltaan kiireiselle elämänmuodolle vastakkaisia seikkoja. Tämän taustalla voi vaikuttaa viime vuosikymmenten ajan jatkunut väestön keskittyminen taajamiin ja toisaalta kaupunkimaisen asumismuodon levittäytyminen myös maaseudun kuntakeskuksiin. Ihmisten arjen työ- ja asuin ympäristöjen kaupunkimaistuksessa korostuu kansallispuistojen sekä retkeily- ja luonnonsuojelualueiden merkitys kansalaisten luontosuhdetta ylläpitävänä ja uusintavana tekijänä.

Luonnon, henkisten arvojen ja elämysten korostuminen kuvastaa matkailun motiivien muutosta muun yhteiskunnallisen muutoksen mukana. Luontomatkailu voi olla keino heijastaa elämäntapaa ja ilmentää arvoja. Vastaavasti henkisistä arvoista on ehkä tullut itseisarvoja, joita pyritään toteuttamaan matkailemalla. Tämä tukee ajatusta 'uudesta matkailusta', joka korostaa matkailun muuttumista entistä yksilöllisemmäksi, ympäristövastuullisemmaksi ja joustavammaksi omatoimimatkailemaksi (ks. Saarinen 2002).

6 Matkailijoiden mielipiteet Rokuasta matkakohteena

Matkailijat pitivät Rokuaa pääosin rauhallisena ja turvallisena matkakohteena (kuva 2). Useimmat retkeilijät ilmoittivat myös olevansa tyytyväisiä Rokuan luonnonympäristön laatuun. Monet pitivät ympäristöä viihtyisänä ja virkistykseen sopivana. Osa matkailijoista kuitenkin koki maaston kuluneisuuden häiritseväksi suosituimmilla ja kulutusherkimmillä reiteillä. Moni oli myös huolissaan siitä, miten herkkä maasto kestää kulutuksen tulevaisuudessa, mikäli matkailijamäärät entisestään kasvavat.

Kuva 2. Matkailijoiden mielipiteet Rokuasta matkakohteena (N = 198).

Maaston kulumisen lisäksi matkailijoita huolestuttivat metsien hakkuut ja vesistöjen tila. Matkailijat olivat yhtä mieltä siitä, että hakkuut eivät sovi luontokohteen maisemaan. Etenkin retkeilyreiteille näkyviä hakkuuta paheksuttiin ja pidettiin virkistäytymistä häiritsevinä. Ongelmaksi nähtiin lisäksi vesistöjen rehevöityminen, ajoittain runsaat sinileväkukinnot ja pohjaveden pinnan lasku.

Matkailijat pitivät Rokuan harrastusmahdollisuuksia monipuolisina sekä majoitus- ja ravitsemispalveluja määrällisesti ja laadullisesti hyvinä. Teemahaastattelut kertoivat, että harrasteet sekä majoitus- ja ravitsemispalvelut ovat tärkeä vetovoimatekijä matkakohteen valintatilanteessa. Petersin (1969), Hollowayn (1989) ja Järviluoman (1994) mukaan matkailijoita houkuttelevat edellisten tekijöiden lisäksi erilaiset ohjelmalvelut ja tapahtumat. Kyselyssä ja teemahaastattelussa ilmeni, että matkailijat eivät koe Rokuan ohjelmalveluja ja tapahtumia kovin kiinnostaviksi. Monet matkailijat toivoivat alueelle lisää ohjattua toimintaa ja monipuolisia tapahtuma-attractiivita. Jokseenkin kaikki matkailijat olivat tyytyväisiä Rokuan tarjoamiin mahdollisuuksiin harrastaa liikuntaa ja hoitaa fyysistä terveyttä. Teemahaastattelussa tulivat kuitenkin fyysisten tarpeiden ohella esille matkailijoiden sosiaaliset ja psyykkiset tarpeet. Sosiaalisia harrastuksia pidettiin hyvänä mielen terveydelle ja lisäksi toivottiin erillisiä henkistä terveyttä hoitavia palveluja. Kehon ja mielen kokonaisvaltaiseen hoitoon liittyvät toiveet kertovat siitä, että Rokuan matkailijoiden motiiveissa on nähtävissä wellness- eli hyvinvointimatkailuun liittyviä arvoja.

7 Matkailun kehittäminen Rokualla

Rokuan matkailun kehittämisen tärkeimpänä lähtökohtana tulisi olla luonnonympäristön viihtyisyyden säilyttäminen. Tämä edellyttää puuttumista sellaisiin tekijöihin, jotka matkailijat kokevat häiritseviksi luonnossa liikkeessaan. Saarisen (2002) mukaan luontoon perustuvan matkailun suosio tulee todennäköisesti entisestään kasvamaan tulevaisuudessa. Rokualla olisi aiheellista

etukäteen varautua matkailijamäärien mahdolliseen kasvuun lähivuosina. Jämbäckin (1996) mukaan paras keino maaston kulumisen ennaltaehkäisyssä on kasvillisuuden muutosten seuranta. Tärkeää on myös liikkumisen keskittäminen merkityille reiteille sekä uusien polkujen suunnittelu kulutusta kestäville alueille. Rokualla olisi mahdollista kehittää opastusta, polkuviitoitusta ja tiedottamista nykyistä selkeämmäksi. Kulutuksen estämisestä voisi kieltojen ja käskymuotojen sijaan tiedottaa positiiviseen ja opastavaan tyyliin. Tietäessään syyn sääntöihin ihmiset hyväksyvät rajoitukset paremmin ja suhtautuvat myönteisemmin ympäristövaikutusten hallintaan tähtääviin toimenpiteisiin.

Luonnonympäristön suojelun ohella toinen tärkeä tavoite voisi olla uusien ja laadukkaiden matkailutuotteiden ja ohjelmapalvelujen luominen Rokualle. Tämä voisi osaltaan tasoittaa vilkkaiden ja hiljaisten kausien välistä vaihtelua. Huomiota kannattaisi ehkä kiinnittää siihen, miten luontoa ja elämyksiä voisi hyödyntää ohjelmapalvelujen suunnittelussa. Kuten Kompula (2002) on todennut, luontoelämyksiä ei varsinaisesti voida yrityksissä tuottaa, mutta puitteita niiden syntymiselle on mahdollista luoda. Tämän tutkimuksen perusteella Rokualla olisi tarvetta nykyistä monipuolisempiin ohjelmapalveluihin myös sisällä majoituskohteissa. Etenkin matkailijoita houkuttelevien tapahtuma-atraktioiden kehittäminen saattaisi lisätä alueen kokonaisvetovoimaa (ks. Holloway 1989). Kohdeattraktioita, kuten rakennettuja palveluja matkailijat eivät kaivanneet lisää Rokualle. Tämän perusteella matkailuun liittyvän rakentamisen voisi keskittää jo olemassa oleviin kohteisiin. Tämä tukisi myös vyöhykejatellua (ks. Saarinen 2001), jonka mukaan matkakohteessa tulisi olla sekä runsaammin että vähemmän rakennettuja osia.

Matkailutuotteiden ja ohjelmapalvelujen kehittäminen edellyttää Rokuan eri matkailijatyypin tunnistamista. Yksilölliset matkailijat etsivät aktiivisesti omatoimisia matkailukokemuksia. Näin ollen he eivät välttämättä ole valmiita maksamaan valmiista ohjelmapalveluista. Sen sijaan institutionalisoidummille matkailijatyypeille saattaa olla helpompi suunnata matkailutoimialan tuottamia palveluja. Kaikkia palveluja ei kuitenkaan tulisi suunnitella yksin pääasiallisen tai matkailupalveluja eniten käyttävän matkailijatyypin mukaan. Tässäkin yhteydessä tulisi vyöhykeistämisen periaatteen mukaan huomioida eri matkailijatyypin tarpeet.

Kolmas keskeinen teema Rokuan matkailun kehittämisessä voisi olla alueen imagon monipuolistaminen. Matkailijoiden mukaan alueen markkinointia tulisi tehostaa ja suunnata erityyppisille kohderyhmille. Eräs mahdollisuus matkailun kehittämisessä olisi luonto- ja hyvinvointiteemojen yhdistäminen nykyistä näkyvämmiin. Hynösen (2004) mukaan hyvinvointimatkailu on eräs matkailun uusista trendeistä. Kahden kasvavan matkailun muodon yhdistäminen saattaisi näin ollen lisätä Rokuan vetovoimaisuutta. Vetovoimaisuuden lisäämisellä ei tässä yhteydessä tarkoiteta suoranaisesti matkailijamäärien lisäämistä, vaan pikemminkin erilaisten asiakasryhmien löytämistä.

Tarkasteltaessa Rokuan matkailua kokonaisuutena voidaan sanoa, että alueella on hyvät edellytykset ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä matkailun kehittämiselle. Kestävä kehityksen huomioiminen matkailun suunnittelussa ja kehittämistoimissa on kuitenkin haasteellinen tavoite, joka edellyttää matkailuilmion moniulotteista tarkastelua (ks. Hynönen 2002). Saarisen (2004) mukaan luontomatkailua voidaan pitää talouden muotona, jonka menestyminen on kiinteästi sidoksissa toimintaympäristön laatuun. Tämän perusteella voidaan ajatella, että Rokuan luontomatkailusektorilla on mahdollisuus toimia kestävä kehityksen edistäjänä alueella.

Kirjallisuus

- Crompton, J. 1979. Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research* 6(4): 408–424.
- Eisto, I. 2003. Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset. *Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja A* 143. 75 s.
- Fennell, D. 2003. *Ecotourism: an introduction*. 2. painos. Routledge, London. 236 s.
- Fodness, D. 1994. Measuring tourist motivation. *Annals of Tourism Research* 21(3): 555–581.
- Gifford, R. & Fan Ng, C. 1982. The relative contribution of visual and auditory cues to environmental perception. *Journal of Environmental Psychology* 2: 275–284.
- Goodwin, H. 1996. In pursuit of ecotourism. *Biodiversity and Conservation* 5 (3): 277–291.
- Holloway, J.C. 1989. *The business of tourism*. Pitman, London. 201 s.
- Huhtala, M., Takku, A., Pouta E. & Ovaskainen V. 2004. Matkakohteen valintaan vaikuttavat tekijät Pohjois-Suomen retkeily- ja hiihtomatkoilla. *Terra* 116(4): 241–253.
- Hynönen, A. 2002. Matkailun alueellinen suunnittelu kestävän kehityksen näkökulmasta. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.). *Luonto matkailukohteenä: virkistystä ja elämyksiä luonnosta*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866. s. 135–147.
- 2004. Jääkauden lahja – Rokua: Rokuan matkailun kehittämissuunnitelma. Maantieteen laitos, Oulun yliopisto. 22 s.
- Iso-Ahola, S. 1982. Toward a social psychological theory of tourism motivation: a rejoinder. *Annals of Tourism Research* 9(2): 256–262.
- Jensen, R. 1999. *The dream society: how the coming shift from information to imagination will transform your business*. McGraw-Hill, New York. 242 s.
- Jämbäck, J. 1996. Tarkastelukulmia matkailun ekologiseen kantokykyyn: luonnon kulutuskestävyys ja kuluminen. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.). *Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619. s. 143–163.
- Järviluoma, J. 1994. Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan. Julkaisussa: Aho, S. (toim.). *Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Oulu. s. 31–48.
- 2001. Ympäristön käsitteestä luontomatkailemisen tulkintoihin. Julkaisussa: Aho, S., Honkanen, A. & Saarinen, J. (toim.). *Matkailuelämykset tutkimuskohteina*. Lapin yliopiston matkailun julkaisuja B: 6. s. 69–82.
- Kauppila, P. 1996. Miksi Kuusamoon? Tutkimus Kuusamon talvivetovoimatekijöistä. *Nordia tiedonantoja* 2. 93 s.
- Komppula, R. 2002. Luontoelämys matkailutuotteeksi – markkinoinnin näkökulma tuotekehitykseen. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma J. (toim.). *Luonto matkailukohteenä: virkistystä ja elämyksiä luonnosta*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866. s. 45–65.
- Marin, R. 1994. Ulkomaiset matkailijat Suomessa kesällä 1993. *Matkailun edistämiskeskus A*: 84. 54 s.
- Mill, R.C. & Morrison, A. 1985. *The tourism system: an introductory text*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey. 457 s.
- Opaschowski, H. W. 1995. *Freizeitökonomie: marketing von erlebniswelten*. Freizeit- und Tourismusstudien 5. Leske + Budrich, Opladen. 306 s.
- Ovaskainen, V., Horne, P. & Sievänen, T. 1999. Nuuksion ja Seitsemisen kansallispuistojen virkistyskäyttö kesäkaudella 1996: kävijät ja kävijätyytyväisyys. *Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja A* 107. 77 s.
- Peters, M. 1969. *International tourism: the economics and development of the international tourist trade*. Hutchinson, London. 286 s.
- Saarinen, J. 1996. “Matkailun maisemaan”: Saariselän matkailun vetovoimatekijät. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.). *Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619. s. 49–77.
- 1997. Matkailun motiivit ja ympäristöt: matkailijatyypin tilasidonaisuus. *Terra* 109(2): 55–65.

- 2001. Matkailun tilat ja motiivit: Saariselän ruskamatkailun muodot ja ympäristöt. Julkaisussa: Järviluoma, J. & Saarinen, J. (toim.). Luonnon matkailu- ja virkistyskäyttö tutkimuskohteena. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 796. s. 35–50.
 - 2002. Luonto 'uuden matkailun' elämystuotannossa: katsaus Pohjois-Suomen luontoon perustuvan matkailun kehitykseen. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.). Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866. s. 11–26.
 - 2004. Viimeinen oljenkorsi? Matkailu ja maaseudun aluekehitys. Maaseudun uusi aika 3: 26–38.
- Saastamoinen, O. 1996. Hiljaisuuden äänet: pohdintaa erämaakokemuksen auditiivisuudesta. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.). Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619. s. 21–30.
- Södervall, R. & Tekoniemi-Selkälä T. 1993. Lapin matkailijat ja matkailutulo 1991/92. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 38. 68 s.
- Telamaa, R. 1992. Luontoliikunnan motivaatio: luonto liikunnanharrastajan havainto-, elämys- ja kokemusmaailmana. Julkaisussa: Lyytinen, T. & Vuolle, P. (toim.). Ihminen – luonto – liikunta. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81. s. 61–77.
- Tuohino, A. & Pitkänen, K. 2002. Elämyksen representaatiot matkaesitteissä – esimerkkinä talvinen Itä-Suomi. Julkaisussa: Saarinen, J. & Järviluoma, J. (toim.). Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 866. s. 27–44.